Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

19. märts 2026*

Eelotsusetaotlus – Õigusaktide ühtlustamine – Direktiiv 2001/29/EÜ – Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamine infoühiskonnas – Reprodutseerimisõigus – Artikli 2 punkt a – Mõiste „teos“ – Teoste kaitsmine autoriõigusega – Tingimused – Direktiiv 2006/116/EÜ – Artikkel 5 – Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon – Artikkel 2 – Olemasoleva teose tekstikriitiline väljaanne, mille eesmärk on ladinakeelse manuskripti rekonstrueerimine – Intellektuaalne looming, mis kajastab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid – Piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav objekt

Kohtuasjas C-649/23,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Înalta Curte de Casație și Justiție (Rumeenia kassatsioonikohus) 6. detsembri 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 31. oktoobril 2023, menetluses

Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“,

Fundația Națională pentru Știință și Artă

versus

HK, TB pärijana,

VP,

GR,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president F. Biltgen, Euroopa Kohtu asepresident T. von Danwitz esimese koja kohtuniku ülesannetes, kohtunikud I. Ziemele (ettekandja), A. Kumin ja S. Gervasoni,

kohtujurist: D. Spielmann,

kohtusekretär: ametnik R. Șereș,

arvestades kirjalikku menetlust ja 19. märtsi 2025. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: rumeenia.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“, esindaja: *avocat* P. Buta,

– Rumeenia valitsus, esindajad: E. Gane, L. Ghiță ja A. Rotăreanu,

– Prantsuse valitsus, esindajad: T. Lechevallier ja B. Travard,

– Itaalia valitsus, esindajad: S. Fiorentino ja G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* D. G. Pintus,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. Biolan ja J. Samnadda,

olles 26. juuni 2025. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) artikli 2 punkti a tõlgendamist.

2 Taotlus esitati Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“ (G. Călinescu nimeline kirjandusajaloo ja -teooria instituut, edaspidi „Călinescu-nimeline instituut“) ja Fundația Națională pentru Știință și Artă (riiklik teaduse ja kunsti sihtasutus, edaspidi „FNSA“) kohtuvaidluses HKga, kes on TB pärija, ning VP ja GRiga selle üle, kas avalikkusele kättesaadavaks saanud teose tekstikriitiline väljaanne on kvalifitseeritav autoriõigusega kaitstavaks teoseks.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

Berni konventsioon

3 Bernis 9. septembril 1886 allkirjastatud Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni (24. juuli 1971. aasta Pariisi akt) 28. septembril 1979 muudetud redaktsiooni (edaspidi „Berni konventsioon“) 1. artiklis on sätestatud:

„Riigid, kelle suhtes käesolev konventsioon kehtib, moodustavad Liidu autorite õiguste kaitseks nende kirjandus- ja kunstiteostele.“

4 Konventsiooni 2. artiklis on ette nähtud:

„(1) Väljend „kirjandus- ja kunstiteosed“ hõlmab igasuguseid tooteid kirjanduse, teaduse või kunsti valdkonnas, sõltumata selle väljendusviisist või -vormist, nagu näiteks raamatuid, brošüüre ja teisi kirjutisi; loenguid, pöördumisi, jutlusi ja teisi samalaadseid teoseid; draama- või muusikalisi draamateoseid; koreograafiateoseid ja pantomiimiteoseid; muusikateoseid tekstiga või ilma tekstita; kinematograafiateoseid, millega võrdsustatakse kinematograafiale analoogsel viisil valminud teosed; joonistus-, maalikunsti-, arhitektuuri-, skulptuuri-, graveerimis- ja litograafiateoseid; fotograafiateoseid, millega võrdsustatakse fotograafiale analoogsel viisil valminud teosed; kujutava kunsti teoseid; illustratsioone, kaarte, plaane, visandeid ja kolmemõõtmelisi teoseid geograafia, topograafia, arhitektuuri või teaduse valdkonnas.

(2) Liitu kuuluvate riikide seadusandlus võib aga ette näha, et teoseid üldse või kindlaksmääratud teoste liike ei kaitsta, kui nad ei ole fikseeritud mingis materiaalses vormis.

(3) Tõlkeid, adaptsioone, muusikalisi töötlusi ja teisi kirjandus- ja kunstiteoste teisendusi kaitstakse kui originaalteoseid, ilma et see autoriõigust originaalteosele kitsendaks.“

5 Konventsiooni 9. artikli lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva konventsiooni järgi kaitstavate kirjandus- ja kunstiteoste autoritele kuulub ainuõigus lubada nende teoste reprodutseerimist igal viisil ja igas vormis.“

6 Konventsiooni 12. artiklis on sätestatud:

„Kirjandus- ja kunstiteoste autoritele kuulub ainuõigus lubada teha nende teoste kohandusi, seadeid ja teoste muid töötlusi.“

WIPO autoriõiguse leping

7 Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) autoriõiguse leping, mille kirjutati alla 20. detsembril 1996 Genfis, kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 16. märtsi 2000. aasta otsusega 2000/278/EÜ (EÜT 2000, L 89, lk 6; ELT eriväljaanne 11/33, lk 208).

8 WIPO autoriõiguse lepingu artikli 1 „Suhe Berni konventsiooniga“ lõikes 4 on ette nähtud:

„Lepinguosalised järgivad Berni konventsiooni artikleid 1–21 [ja selle lisa].“ [täpsustatud sõnastus]

TRIPS-leping

9 15. aprilli 1994. aasta intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping (TRIPS) (EÜT 1994, L 336, lk 214, edaspidi „TRIPS-leping“) moodustab Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutamislepingu lisa 1 C, see kirjutati alla Marrakechis 15. aprillil 1994 ja kiideti heaks nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubandusläbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT 1994, L 336, lk 1; ELT eriväljaanne 11/21, lk 80). TRIPS-lepingu osalised on WTO liikmesriigid, sealhulgas kõik Euroopa Liidu liikmesriigid ja liit ise.

10 TRIPS-lepingu artiklis 9 on sätestatud:

„1. Liikmed järgivad Berni konventsiooni […] artikleid 1–21 ja selle lisa. […]

2. Autoriõiguse kaitse laieneb väljendustele, mitte aga ideedele, protsessidele, töömeetoditele või matemaatilistele mõistetele kui sellistele.“

Liidu õigus

Direktiiv 93/98/EMÜ

11 Nõukogu 29. oktoobri 1993. aasta direktiivi 93/98/EMÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja ühtlustamine (EÜT 1993, L 290, lk 9; ELT eriväljaanne 17/01, lk 141) artikli 1 lõikes 1 oli ette nähtud, et Berni konventsiooni artiklis 2 osutatud kirjandus- või kunstiteose autori õigused kehtivad autori eluajal ja 70 aastat pärast tema surma.

12 Direktiivi artiklis 5 „Kriitilised ja teaduslikud väljaanded“ oli sätestatud:

„Liikmesriigid võivad kaitsta avalikkusele kättesaadavaks saanud kriitilisi ja teaduslikke väljaandeid. Selliste õiguste kaitse maksimaalne tähtaeg on 30 aastat alates ajast, mil väljaanne esimest korda õiguspäraselt avaldati.“

13 Direktiiv 93/98 tunnistati kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiviga 2006/116/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta (ELT 2006, L 372, lk 12), millega direktiiv 93/98 kodifitseeriti ja mis sisaldab põhimõtteliselt samu sätteid. Direktiiv 2006/116 jõustus 16. jaanuaril 2007.

Direktiiv 2001/29

14 Direktiivi 2001/29 artiklis 2 „Reprodutseerimisõigus“ on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on:

a) autoritel nende teoste osas;

[…]“.

Direktiiv 2006/116

15 Direktiivi 2006/116 põhjenduses 19 on märgitud:

„Liikmesriikidele peaks jääma vabadus säilitada või kehtestada muid autoriõigusega kaasnevaid õigusi, eelkõige seoses kriitiliste ja teaduslike väljaannete kaitsega. Ühenduse tasandil läbipaistvuse tagamiseks peavad liikmesriigid, kes kehtestavad uusi autoriõigusega kaasnevaid õigusi, sellest siiski [Euroopa K]omisjonile teatama.“

16 Direktiivi artiklis 5 „Kriitilised ja teaduslikud väljaanded“ on sätestatud:

„Liikmesriigid võivad kaitsta avalikkusele kättesaadavaks saanud kriitilisi ja teaduslikke väljaandeid. Selliste õiguste kaitse maksimaalne tähtaeg on 30 aastat alates ajast, mil väljaanne esimest korda õiguspäraselt avaldati.“

Rumeenia õigus

17 14. märtsi 1996. aasta seaduse nr 8/1996 autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kohta (Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 60, 26.3.1996) artiklis 16 oli 2001. aastal kehtinud redaktsioonis sätestatud:

„Teose autoril on omaniku varaline ainuõigus lubada oma teose tõlkimist, kogumikes avaldamist, kohandamist ja iga muud töötlust, mille tulemusel saadakse tuletatud teos.“

18 Seaduse nr 8/1996 autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kohta 2015. aastal ja praegu kehtiva redaktsiooni (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 489, 14.6.2018) artiklis 8 on sätestatud:

„Ilma et see piiraks originaalteose autorite õigusi, on autoriõiguse esemeks ka tuletatud teosed, mis on loodud ühe või mitme olemasoleva teose alusel, nimelt:

a) tõlked, kohandused, annotatsioonid, dokumentaalse iseloomuga teosed, muusikalised arranžeeringud ja mis tahes kirjandus-, kunsti- või teadustöö töötlus, mis kujutab endast intellektuaalset loomingut;

b) kirjandus-, kunsti- või teadusteoste kogumikud, näiteks entsüklopeediad ja antoloogiad, kaitstud või kaitsmata materjali- või andmekogud, sealhulgas andmebaasid, mis asjaomase materjali valikust või korraldusest tulenevalt kujutavad endast intellektuaalset loomingut.“

19 Seaduse nr 8/1996 autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kohta 2015. aastal ja praegu kehtiva redaktsiooni artiklis 23 on ette nähtud:

„„Tuletatud teoste loomisena“ käsitatakse käesoleva seaduse tähenduses olemasoleva teose tõlkimist, kogumikes avaldamist, kohandamist ja mis tahes muud töötlust, kui see kujutab endast intellektuaalset loomingut.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

20 Professor Dan Sluşanschi on 18. sajandi alguses vürst Dimitrie Cantemiri ladina keeles kirjutatud teose „Incrementorum et decrementorum Aulae Othman[n]icae siue Aliothma[n]icae historiae a prima gentis origine ad nostra usque tempora deductae libri tres“ („Osmanite või osmanitürklaste õukonna tõusu ja languse ajalugu rahvuse algusest tänapäevani, kolmes raamatus“) tekstikriitilise väljaande, mis on nüüd saanud avalikkusele kättesaadavaks (edaspidi „Sluşanschi tekstikriitiline väljaanne“), autor. Selle tekstikriitilise väljaande avaldas esimest korda 2001. aastal Timişoara (Rumeenia) kirjastus Amarcord. Teine, professor Sluşanschi läbivaadatud ja parandatud trükk, avaldati 2008. aastal Bukaresti (Rumeenia) kirjastuses Paideia ning kordustrükid ilmusid 2010. ja 2012. aastal.

21 Slușanschi tekstikriitiline väljaanne loodi Dimitrie Cantemiri ladinakeelse teksti manuskripti alusel, mis avastati 1984. aastal Harvardi Ülikoolis (Ameerika Ühendriigid), kes on 1901. aastast manuskripti omanik.

22 Professor Slușanschi kasutas Slușanschi esimese tekstikriitilise väljaande alusena eeskätt manuskriptist 1999. aastal Rumeenias avaldatud faksiimilet ja teose teise väljaande jaoks Dimitrie Cantemiri teose omaniku poolt kättesaadavaks tehtud manuskripti fotokoopiaid.

23 2013. aastal, pärast professor Slușanschi surma, sõlmisid TB ja VP professor Slușanschi pärijatena Călinescu-nimelise instituudiga kokkuleppe, mis andis viimasele õiguse kasutada Dimitrie Cantemiri teose tervikväljaande jaoks professor Slușanschi transkriptsioone ja tõlkeid, mis on seotud Dimitrie Cantemiri mitme tekstiga, sealhulgas Slușanschi tekstikriitilise väljaandega. Seejärel tegi Călinescu-nimeline instituut professor Slușanschi tööd kättesaadavaks FNSA-le.

24 Aastal 2015 kirjastas FNSA teose „Dimitrie Cantemir – Istoria măririi și decăderii Curții othomane“ („Dimitrie Cantemir – Osmanite õukonna hiilguse ja allakäigu ajalugu“) väljaande kakskeelse, ladina-rumeenia versiooni kahes köites, mis sisaldas ladinakeelset teksti koos FNSA autorite kriitiliste kommentaaridega (edaspidi „FNSA väljaanne“). See väljaanne sisaldas Slușanschi tekstikriitilise väljaande teksti, mis avaldati 2001. aastal.

25 TB ja VP esitasid 8. detsembril 2015 Tribunalul Bucureștile (Bukaresti esimese astme kohus, Rumeenia) hagi autoriõiguse rikkumise tõttu seoses Slușanschi tekstikriitilise väljaandega.

26 Tribunalul București (Bukaresti esimese astme kohus) leidis 21. detsembri 2017. aasta kohtuotsuses, et Slușanschi tekstikriitiline väljaanne oli FNSA väljaandes tervikuna reprodutseeritud ning et viimane oli kasutanud ka toona avaldamata jäänud täiendusi või parandusi, mida professor Slușanschi oli oma väljaandes teinud ja mida ta kavatses tulevikus kasutada. Professor Slușanschile viidati aga üksnes FNSA väljaande joonealustes märkustes. Neil asjaoludel tegi see kohus kindlaks, et Călinescu-nimeline instituut ja FNSA rikkusid professor Slușanschi mittevaralist õigust olla tunnustatud Slușanschi tekstikriitilise väljaande autorina ning pärijatele – TB ja VP – kuuluvaid autori varalisi õigusi, ning mõistis kostjatelt välja kahjuhüvitise mittevaralise ja varalise kahju eest.

27 Călinescu-nimeline instituut ja FNSA esitasid selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Curtea de Apel Bucureștile (Bukaresti apellatsioonikohus, Rumeenia).

28 Curtea de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus) leidis 7. aprilli 2021. aasta kohtuotsuses muu hulgas, et Slușanschi tekstikriitiline väljaanne on tuletatud teos seaduse nr 8/1996 tähenduses, sest see nõudis loomingulist jõupingutust ja oli autori intellektuaalse tegevuse tulemus. Apellatsioonikohus nõustus seega esimese astme kohtu tuvastatuga ja leidis, et tegu on autoriõiguse rikkumisega, aga vähendas samas Călinescu-nimelise instituudi ja FNSA solidaarselt võlgnetava mittevaralise kahju hüvitise summat.

29 Călinescu-nimeline instituut ja FNSA esitasid selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse Înalta Curte de Casație și Justiției (Rumeenia kassatsioonikohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus.

30 Nad kritiseerivad sisuliselt Curtea de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus) seisukohta, et niisugune tekstikriitiline väljaanne nagu Sluşanschi tekstikriitiline väljaanne on kvalifitseeritav teoseks, heites kohtule ette seda, et see ei kohaldanud Euroopa Kohtu praktikast tulenevaid kriteeriume niisuguse tekstikriitilise väljaande autoriõigusega tagatud kaitse hindamisel.

31 Călinescu-nimelise instituudi ja FNSA väitel on tekstikriitilise väljaande autori valikuvabadus väga piiratud või isegi olematu sellise teaduslikku laadi teose puhul, mis on kirjutatud niisuguses vanas keeles nagu ladina keel, milles on lausestuse, sõnajärje kohta lauseosades ja lauseosade asetuse kohta täpsed reeglid.

32 Nad leiavad, et tekstikriitilise väljaande puhul on välistatud autori vabad loomingulised valikud, sest tema ainus eesmärk on kasutada oma erialateadmisi, et tuvastada tekstivariante – punktides, kus kasutatud manuskriptidest ei ilmne selgelt algse autori kavatsus –, mis on kõige lähemad algse autori kavatsusele, kuid neid ei saa kunagi asendada tekstikriitilise väljaande autori variantidega.

33 Asjaolu, et on võimalik valida kasutatud sõnade või sõnastuste mitme tõlke vahel, ei tähenda nende hinnangul, et tekstikriitilise väljaande autor on andnud loomingulise ja algupärase panuse, mistõttu ei saa väita, et Sluşanschi tekstikriitiline väljaanne peegeldab selle autori isiksust.

34 Kirjeldatud kontekstis tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas teose tekstikriitilist väljaannet saab kvalifitseerida autoriõigusega kaitstud „teoseks“ direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tähenduses.

35 Ta tuletab meelde, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt eeldatakse mõiste „teos“ puhul, et täidetud on kaks kumulatiivset kriteeriumi, nimelt, et esiteks eksisteerib objekt, mis on originaalne, see tähendab, et on ühtaegu vajalik ja piisav, et selles objektis peegelduks autori isikupära ning ilmneksid tema vabad ja loomingulised valikud, ning teiseks, et see objekt on piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav.

36 Esimese kriteeriumiga seoses soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas tekstikriitilise väljaande autoril on tegelikult olemas vabad ja loomingulised valikud varem olemas olnud teksti sisu esitamisel arusaadavalt ja algse autori kavatsusele lähimal kujul, tema stiili ja keelelist väljendusviisi austades, teksti paranduste jaoks tekstikriitiliste märkuste, kommentaaride ja selgituste lisamisel, sõnade asendamisel või manuskripti teksti arusaadavuseks vajalike täienduste lisamisel.

37 Teise kriteeriumi puhul küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus samuti, kas see on täidetud, sest jääb lahtiseks, kas tekstikriitilist väljaannet tuleb pidada algupärasest teosest eraldiseisvaks teoseks või – vastupidi – ega ta ei ole sellest teosest eristatav, kuivõrd tema eesmärk on nimelt teha kindlaks olemasoleva teose tekst.

38 Eelotsusetaotluse esitanud kohus väidab, et tekstikriitilise väljaande puhul on selle autori taotletav eesmärk tõepoolest rekonstrueerida originaalteos kujul, mida ta peab võimalikult sarnaseks originaalteose autori looduga. Tekstikriitilise väljaande autor tutvub originaalteose manuskriptiga, ta võib seda vajaduse korral parandada või täiendada, et tagada selle mõtte säilimine, lisades kommentaarid ja selgitused põhjendamaks kasutatud terminite valikut. Samuti tähendab tekstikriitilise aparaadi koostamine intellektuaalset jõupingutust, mille aluseks on sageli väga töömahukas ja aeganõudev uurimistöö.

39 Seega ei saa kirjeldatud vaatepunktist samastada tekstikriitilise väljaande autori loomingut originaalteose manuskripti reproduktsiooni või faksiimilega. Juba vähemalt tekstile lisatud kriitilised märkused, kommentaarid ja selgitused võivad kujutada endast täpselt ja objektiivselt identifitseeritavat objekti, mistõttu kvalifitseeritakse niisugusel juhul autoriõigusega kaitstavaks teoseks üksnes need tekstikriitilise väljaande osad, mille ese on identifitseeritav.

40 Lisaks tuletab eelotsusetaotluse esitanud kohus meelde, et Berni konventsiooni artikli 2 lõike 3 kohaselt kaitstakse „[t]õlkeid, adaptsioone, muusikalisi töötlusi ja teisi kirjandus- ja kunstiteoste teisendusi […] kui originaalteoseid, ilma et see autoriõigust originaalteosele kitsendaks“.

41 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõdeb, et põhikohtuasjas on algupärane ladinakeelne teos kahtlemata „kirjandusteos“ Berni konventsiooni tähenduses, sest selle konventsiooni artikli 2 lõikes 1 toodud „kirjandus- ja kunstiteoste“ näidete hulgas on ka teosed teaduse valdkonnast.

42 Seevastu selleks, et niisugust tekstikriitilist väljaannet nagu Sluşanschi tekstikriitiline väljaanne saaks kaitsta originaalteosena, peab Berni konventsiooni artikli 2 lõike 3 kohaselt olema tegemist kirjandusteose „teisendusega“.

43 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib aga, et kuigi Euroopa Liit ei ole Berni konventsiooni osaline, on ta WIPO autoriõiguse lepingu – mille pool ta on ja mida direktiiviga 2001/29 soovitakse rakendada – artikli 1 lõike 4 kohaselt siiski kohustatud järgima selle konventsiooni artikleid 1–21.

44 Lõpuks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Euroopa Kohus ei ole veel võtnud seisukohta küsimuses, kas ja millistel tingimustel saab originaalteose tekstikriitilist väljaannet ennast kvalifitseerida „teoseks“ direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a või vajaduse korral mõne muu liidu õigusakti sätte tähenduses, mis õigustab eelotsusetaotluse esitamist ELTL artikli 267 alusel.

45 Neil asjaoludel otsustas Înalta Curte de Casație și Justiție (kassatsioonikohus) menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas direktiivi [2001/29] artikli 2 punkti a sätteid tuleb tõlgendada nii, et teose tekstikriitilist väljaannet, mille eesmärk on manuskripti uurimise abil esitada originaalteose tekst, millele on lisatud kommentaarid ja vajalik tekstikriitiline aparaat, võib pidada autoriõigusega kaitstud teoseks?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

46 Oma ainsa küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et avalikkusele kättesaadavaks saanud teose tekstikriitilist väljaannet, mille eesmärk on rekonstrueerida teose tekst, lisades sellele kommentaarid ja vajaliku tekstikriitilise aparaadi, võib pidada kõnealuse sätte tähenduses autoriõigusega kaitstud teoseks.

47 Olgu meelde tuletatud, et direktiivi 2001/29 artiklites 2–4 on sätestatud, et liikmesriigid näevad ette teatavad ainuõigused, mis kuuluvad autoritele nende „teoste“ puhul, ning artiklis 5 on sätestatud nende õiguste suhtes kehtivad erandid ja piirangud. Direktiiv ei viita mõiste „teos“ tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramiseks aga sõnaselgelt liikmesriikide õigusele. Seetõttu ning arvestades nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise kui ka võrdsuse põhimõttega seonduvaid

nõudeid, tuleb seda mõistet üldjuhul tõlgendada kogu liidus autonoomselt ja ühetaoliselt (13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Levola Hengelo, C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

48 Sellest järeldub, et niisugust olemasoleva teose tekstikriitilist väljaannet nagu Slușanschi tekstikriitiline väljaanne saab direktiivi 2001/29 alusel autoriõigusega kaitsta üksnes siis, kui sellise väljaande saab kvalifitseerida „teoseks“ kõnealuse direktiivi tähenduses.

49 Sellega seoses on vaja meelde tuletada, et mõiste „teos“ eeldab, et täidetud on kaks kumulatiivset osist. Esiteks eeldab see mõiste, et olemas on algupärane objekt, mis tähendab, et tegemist on autori enda intellektuaalse loominguga. Teiseks saab teoseks kvalifitseerida üksnes need osad, mis on sellise intellektuaalse loomingu väljendus (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

50 Esimesena tuleb algupärasuse kriteeriumi kohta märkida, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt on selleks, et objekti saaks pidada algupäraseks, ühtaegu vajalik ja piisav, et see peegeldab autori isikupära ning väljendab autori vabu ja loomingulisi valikuid. Kui aga objekti teostamine sõltub tehnilistest kaalutlustest, eeskirjadest või muudest piirangutest, mis ei ole jätnud loomevabadusele ruumi, ei saa seda objekti pidada piisavalt algupäraseks, et see saaks endast kujutada teost (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punktid 30 ja 31 ning seal viidatud kohtupraktika).

51 Niisiis on asjaolu, et kõnealune objekt peegeldab autori isikupära ning selles ilmnevad tema vabad ja loomingulised valikud, määrava tähtsusega mõiste „algupärasus“ ning järelikult ka selle objekti autoriõiguse kaitse jaoks liidu õiguses.

52 Euroopa Kohus on juba leidnud, et ajakirjandusartiklid võivad kujutada endast autoriõigusega kaitstud „teoseid“, mille puhul autori enda intellektuaalne looming seisneb selle autori teema esitamise viisis ja keelelises väljenduses (vt selle kohta 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punkt 44).

53 Seevastu on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et „teosteks“ ei saa olla sõnad kui sellised (vt selle kohta 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punkt 46) ega sõjaväelised raportid, mille sisu määrab põhiosas ära nendes sisalduv teave, mistõttu teave ja avaldumisvorm on nendes raportites kattuvad ning neid raporteid iseloomustab üksnes tehniline funktsioon, välistades igasuguse originaalsuse (vt selle kohta 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Funke Medien NRW, C-469/17, EU:C:2019:623, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

54 Selleks et teha kindlaks, kas niisugune kirjandusobjekt nagu Slușanschi tekstikriitiline väljaanne on originaalne, tuleb kontrollida – nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 56 –, kas autoril oli selle loomisel võimalik teha vabu ja loomingulisi valikuid, mis võimaldavad lugejateni viia loodu originaalsuse, mis ei tulene sõnadest endist eraldi võetuna, vaid nende valikust, kasutusest ja kombinatsioonist, mille abil autor väljendas originaalselt oma loomevõimet ning mis viis tulemuseni, mis kujutab endast intellektuaalset loomingut, kusjuures objekti loomisel kasutatud oskusteabel eraldivõetuna ei ole selles osas tähtsust (vt selle kohta 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punktid 45 ja 46, ning 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Funke Medien NRW, C-469/17, EU:C:2019:623, punkt 23).

55 Selles kontekstis – nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 63 – võivad tekstikriitilise väljaande autori tehtud grammatilisi, leksikaalseid, kirjanduslikke ja stilistilisi valikuid tõenäoliselt dikteerida või vähemalt mõjutada tema aastatepikkused kogemused, filoloogiline asjatundlikkus, teadmised ja arusaam originaalteose koostamise ajastust ning selle teosega hõlmatud ajalooperioodist, tema teadmised originaalteose autorist, tema stiilist ja keelelisest väljendusest ning tema tõlgendus sellest, mida ta peab autori kavatsuseks.

56 Lõpuks, nagu märkis ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 65, võib originaalsuse kriteeriumi hinnata tekstikriitilise väljaande ülesehituse, teosele antud struktuuri, selle vormi ning originaalteksti ning selle kommentaaride ja tekstikriitilise aparaadi suhte alusel.

57 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et Sluşanschi kriitiline väljaanne ei kujuta endast Dimitrie Cantemiri teose ladinakeelse manuskripti pelka transkriptsiooni ega selle manuskripti faksiimilet. Sluşanschi tekstikriitilise väljaande eesmärk oli nimelt parandusi ja täiendusi tehes rekonstrueerida originaalteose tekst terviklikul, arusaadaval ja autori, nimelt Dimitrie Cantemiri kavatsusele võimalikult lähedasel kujul.

58 Lisaks nähtub eelotsusetaotlusest, et Sluşanschi tekstikriitilises väljaandes esitatud kommentaarid ja tekstikriitiline aparaat paranduste, sõnade asendamiste ja Dimitrie Cantemiri teose manuskripti teksti arusaadavuseks vajalike täienduste lisamise kohta, samuti kõrvale jäetud keeleliste versioonide või sõnade või väljendite eri variantide kohta kujutavad endast samuti professor Sluşanschi intellektuaalset loomingut.

59 Seega, välja arvatud juhul, kui Sluşanschi tekstikriitilise väljaande koostamine oli tingitud üksnes tehnilistest kaalutlustest, reeglitest või muudest piirangutest, mis ei ole jätnud ruumi loomevabadusele, näib, et kõnealune tekstikriitiline väljaanne vastab algupärasuse kriteeriumile, mida peab siiski hindama eelotsusetaotluse esitanud kohus.

60 Teisena olgu tõdetud, et kõnealuse objekti identifitseeritavuse kriteeriumi kohta on Euroopa Kohus täpsustanud, et mõiste „teos“ eeldab tingimata ka seda, et eksisteerib piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav objekt. Esiteks peavad autoriõigusest tulenevate ainuõiguste kaitse eest vastutavad ametiasutused olema võimelised kaitstavad objektid selgesti ja täpselt ära tundma. Sama kehtib kolmandate isikute kohta, kelle vastu võib selle objekti autor kaitset nõuda. Teiseks eeldab vajadus välistada asjaomase objekti identifitseerimise protsessis igasugune õiguskindlust kahjustav subjektiivsus, et see objekt oleks väljendatud objektiivselt (vt selle kohta 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punktid 32 ja 33 ning seal viidatud kohtupraktika).

61 Käesoleval juhul ei välista eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Sluşanschi tekstikriitiline väljaanne ei pruugi olla eristatav Dimitrie Cantemiri teose manuskriptist, sest selle eesmärk oli rekonstrueerida varem eksisteerinud teose tekst. Eelotsusetaotluse esitanud kohus tunnistab siiski, et tekstikriitilise väljaande autor võib teost muuta või täiendada, et rekonstrueerida teose manuskripti algne mõte, mistõttu võib see tekstikriitiline väljaanne vastata teisele kriteeriumile.

62 Selles kontekstis on käesoleva kohtuotsuse punktis 60 tuletatud meelde, et direktiivis 2001/29 kasutatud mõiste „teos“ eeldab tingimata, et olemas on objekt, mis on piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav (vt selle kohta 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Levola Hengelo, C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 40) võrreldes originaalteose vastavate osadega.

63 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 70 märkis, võib originaalteose tekstikriitiline väljaanne tervikuna kujutada endast piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritavat objekti.

64 Nimelt puudub tingimata vajadus eristada originaalteosele vastavaid osi, mille teksti on võidud ka muuta, ja neile lisatud kommentaare, tekstikriitilisi märkusi või selgitusi, selleks et teha vajaduse korral kindlaks need osad, mis võivad olla kaitstud autoriõigusega. Sellise lähenemisega kaasneks oht tükeldada teos, mis on mõttekas ainult tervikuna, eriti kui taolised kommentaarid, märkused või selgitused täiendavad originaalteose teksti konkreetset kohta, mida nad kommenteerivad või rekonstrueerivad, või on selle kohaga seotud.

65 Seega, kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontrolli tulemusel ei ilmne vastupidist, võib käesoleval juhul – võttes arvesse Slușanschi tekstikriitilise väljaande eripära, mille eesmärk on rekonstrueerida originaalteose osaliselt kadunud tekst, lisades sellele kommentaarid ja vajaliku tekstikriitilise aparaadi – seda tekstikriitilist väljaannet pidada „teoseks“ direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tähenduses, tingimusel, et tegemist on selle autori intellektuaalse loominguga, mis kajastab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid, ning see on piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav.

66 Kolmandana tuleb teose kaitse ulatusega seoses meelde tuletada, et kui tekstikriitilisel väljaandel on käesoleva kohtuotsuse punktis 49 nimetatud tunnused ja see on seega teos, peab see teosena olema direktiivi 2001/29 kohaselt autoriõigusega kaitstud, kusjuures selle kaitse ulatus ei sõltu autori loomevabaduse astmest ega ole seega väiksem, kui on mis tahes selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluval teosel (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

67 Tuleb lisada, nagu märkis ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 73, et autoriõiguse rikkumine ei tähenda tingimata teose täielikku reprodutseerimist, vaid võib seisneda osalises reprodutseerimises. Teose eri osad on kaitstud ka direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a alusel, tingimusel et need sisaldavad osi, mis on teose autori enese intellektuaalne looming (vt selle kohta 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punkt 39), millega võib olla tegemist juhul, kui autor püüab rekonstrueerida osaliselt kadunud kirjandusteost kujul, mida ta peab võimalikult sarnaseks originaalteose autori looduga.

68 Lõpuks ja olenemata eeltoodud kaalutlustest ei vii avalikkusele kättesaadavaks saanud kirjandusteose tekstikriitilise väljaande puhul autoriõiguse tunnustamine selle väljaannet uuesti eraõiguslikku valdkonda ega saa anda tekstikriitilise väljaande autorile ainuõigust varem eksisteerinud teosele.

69 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et avalikkusele kättesaadavaks saanud teose tekstikriitilist väljaannet, mille eesmärk on rekonstrueerida teose tekst, lisades sellele kommentaarid ja vajaliku tekstikriitilise aparaadi, võib pidada kõnealuse sätte tähenduses autoriõigusega kaitstud teoseks tingimusel, et tegemist on selle autori intellektuaalse loominguga, mis kajastab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid, ning see on piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav.

Kohtukulud

70 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse sama kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 2 punkti a

tuleb tõlgendada nii, et

avalikkusele kättesaadavaks saanud teose tekstikriitilist väljaannet, mille eesmärk on rekonstrueerida teose tekst, lisades sellele kommentaarid ja vajaliku tekstikriitilise aparaadi, võib pidada kõnealuse sätte tähenduses autoriõigusega kaitstud teoseks tingimusel, et tegemist on selle autori intellektuaalse loominguga, mis kajastab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid, ning see on piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav.

Allkirjad